

Hellas - Skanstull

KULTURMILJÖANALYS

2021-04-28/ White arkitekter AB

white

Objekt	Beställare	Omslagsbilder	Ansvarig	Medverkande
Objekt: Stadsdel: Kommun: Län:	Del av Södermalm 5:2 Hellas Tennis	Framsida: Fotograf: Oscar Bladh 1960. Källa: Stockholmskällan	Annika Andersson Bebyggelseantikvarie Certifierad sakkunnig kulturvärden White Arkitekter AB Östgötagatan 100, Stockholm Tel. +46 8 402 26 33 annika.andersson@white.se	Karolina Mellberg Arkitekt Paulina Virta Byggnadsantikvarie

Innehåll

BAKGRUND, OMFATTNING OCH SYFTE	4
<i>UPPDRAGETS FÖRUTSÄTTNINGAR</i>	5
RIKSINTRESSET STOCKHOLMS INNERSTAD MED DJURGÅRDEN	7
<i>ANALYSMODELLER-KULTURHISTORISKT VÄRDE</i>	14
ÖVERGRIPANDE HISTORIK	16
<i>STOCKHOLM, SÖDERMALM</i>	17
<i>SKANSTULL MED ERIKSDALSLUNDEN</i>	20
<i>KOLONIOTTERNA</i>	24
<i>ERIKSDALSLUNDEN, IDROTT OCH REKREATION</i>	27
KARAKTÄRISERING OCH VÄRDERING	33
<i>SIKTLINJEANALYS</i>	34
<i>PLANOMRÅDETS OMGIVANDE KARAKTÄR</i>	38
<i>BYGGNADSKARAKTÄRER</i>	40
<i>HELLAS TENNIS OCH DESS MÖTE MED OMGIVNINGEN</i>	44
<i>KULTURHISTORISK VÄRDERING</i>	47
KÄLLOR	49

BAKGRUND, OMFATTNING OCH SYFTE

I DETTA KAPITEL BESKRIVS:

UPPDRAGETS FÖRUTSÄTTNINGAR

RIKSINTRESSET STOCKHOLMS INNERSTAD MED DJURGÅRDEN

ANALYSMODELL KULTURHISTORISKT VÄRDE

BAKGRUND, OMFATTNING OCH SYFTE

Uppdragets förutsättningar

BAKGRUND OCH OMFATTNING

White har givits i uppdrag av Hellas Tennis att utföra en kulturmiljöanalys inför planläggning av del av fastigheten Södermalm 5:2. För att sätta in byggnaderna i en kontext är kulturmiljöanalysens utredningsområde större än planområdet. Fokus i analysen är ändå det för planläggningen aktuella planområdet. Kulturmiljöanalysen har föregåtts av ett flertal platsbesök under september och oktober 2020.

Samtliga fotografier är tagna av White arkitekter om inte annat anges. Bilder från White arkitekter är upphovsrättsskyddade och får endast användas efter tillstånd från det aktuella uppdragets uppdragsledare.

SYFTE

Dokumentet *Kulturmiljöanalys* är ett verktyg att använda inför planläggning samt under förprojekterings- och projekteringsfasen då en byggnad eller ett område ska genomgå förändringar.

Dokumentet syftar till att ge en bakgrund till varför ett område har utvecklats som det gjort, vilka karaktärsdrag, värden och berättelser som är bärande och hur dessa kan förvaltas, förstärkas eller utvecklas.

Samtidigt syftar kulturmiljöanalysen till att ge förslag på hur bebyggelsemiljön kan förvaltas, förstärkas och utvecklas för att skapa nya värden samt lyfta värden och berättelser som idag inte är tydligt avläsbara.

KULTURHISTORISK KARAKTÄR ELLER VÄRDE?

I plan- och bygglagen (PBL), som reglerar hur vi bygger, görs en skillnad mellan karaktär och kulturhistoriskt värde.

Karaktären är det vi upplever när vi rör oss i en miljö, t.ex. byggnadernas placering och arkitektoniska utformning. Det kulturhistoriska värdet är istället det vi kanske inte direkt ser, utan det som ligger till grund för varför bebyggelsemiljön eller byggnaden ser ut som den gör. För att tydliggöra skillnaden mellan karaktär och värde kan följande exempel ges:

När du tittar på en tavla utgör ramen, motivet och tavlans skick tillsammans dess karaktärsdrag. Värdet däremot ligger i om du tycker att motivet är vackert, vem som har målat tavlan samt tavlans provins.

Karaktärsdragen som beskrivs i denna utredning är förknippade med PBL 2 kap 6 § samt PBL 8 kap 17 §. För beskrivning av bebyggelseområdets karaktärsdrag används Boverkets *Checklista karaktärsdrag* som utgångspunkt.

Det kulturhistoriska värdet som beskrivs i denna utredning hanteras i PBL 2 kap 6 § samt PBL 8 kap 13 och 17 §§.

Vilka modeller som har använts för att tydliggöra såväl karaktärsdrag som värden beskrivs på s. 15.

TIDIGARE STÄLLNINGSTAGANDEN*Översiktsplan*

För Stockholm gäller översiktsplan, antagen 2018, anger att det inom Södermalm finns brist på idrottshallar samt:

“Södermalm består till stor del av tät rutnätsstad. Stadsdelen har ett levande stadsliv med stort inslag av service och omgärdas av vatten vilket är en uppskattad kvalitet Skanstull kommer att utvecklas till en tät och mer mångfunktionell stadsmiljö för att ge ett effektivare markutnyttjande och bättre koppling till Hammarby sjöstad och Gullmarsplan...”

Planprogrammet för Skanstull (dnr: xxxx-xx) anger

Stockholms stadsmuseums klassificering

Den platsen är sig självt inte klassat men ingår i ett område som bedöms ha särskilt värdefull bebyggelse. Området kan därmed bedömas omfattas av PBL 8 kap 13 §.

Tidigare utredningar

Följande utredning har tidigare utförts, där planområdet berörs:

- Kulturmiljöanalys Skanstull, Stockholm, 2014-12-01
Nyréns Arkitektkontor.

BAKGRUND, OMFATTNING OCH SYFTE - UPPDRAGETS FÖRUTSÄTTNINGAR

SKILLNAD PÅ OLIKA ANTIKVARISKA UNDERLAG

Det finns olika typer av antikvariska underlag som belyser kulturvärden i olika skalor:

Kulturmiljöanalys (KMA)

Beskriver historik och utveckling av en bebyggelsemiljö samt dess övergripande karaktärsdrag, vilket ligger till grund för att klargöra det kulturhistoriska värdet, och beroende på vilken metod som används även ge rekommendationer inför framtiden.

Antikvarisk förundersökning

Genom historik, karaktärisering av exteriör och interiör samt kulturhistorisk värdering beskriver en antikvarisk förundersökning hur en byggnad såg ut när den uppfördes, vilka förändringar den genomgått och hur den ser ut idag. Detigger sedan till grund för en kulturhistorisk värdering. Allmänna råd kring förundersökningar återfinns i BBR 2:311.

Miljökonsekvensbeskrivning (MKB)

Beskriver konsekvenser av ett förslag utifrån Miljöbalken (MB). Vägledning för hantering av kulturmiljövårdens riksintressen finns Riksantikvarieämbetets rapport Kulturmiljövårdens intressen enligt 3 kap 6 § miljöbalken.

Miljökonsekvensanalys (MKA)

När en MKA avser kulturmiljöer utförs analysen med PBL som utgångspunkt.

FÖRFATTNINGSSKYDD

Gällande detaljplan

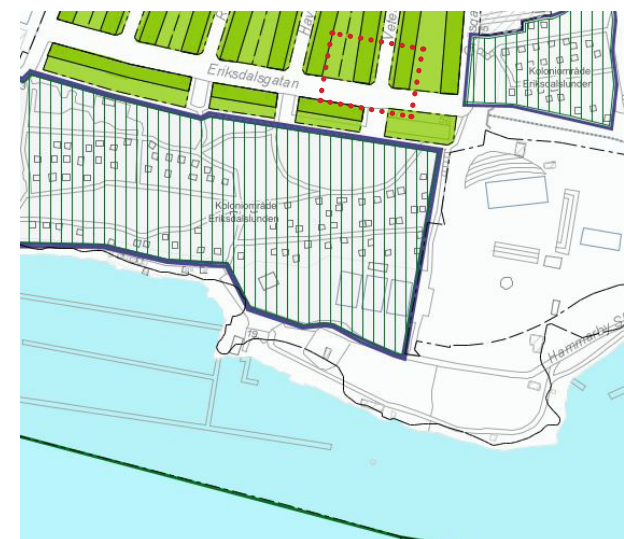
Fastigheterna omfattas av Dp 5931A, som vann laga kraft 1983. Stadsplanen anger att platsen ska användas för idrottsändamål och på plankartan finns illustrationstext på platsen där det står "Tennis".

Fornlämning

Inga fornlämningar finns registrerade på fastigheten och den ligger inte i anslutning större fornlämningsområde.

Riksintresse

Planområdet ingår i Riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården (AB 115) som beskrivs närmare på s. 7-10.

Stockholms stadsmuseums klassificeringskarta. Planområdets ungefärliga utbredning är markerad med en röd prickad linje.

BAKGRUND, OMFATTNING OCH SYFTE

Riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården

HUVUDMOTIVERING RIKSINTRESSET STOCKHOLMS INNERSTAD MED DJURGÅRDEN (AB 115)

Riksintressen definieras enligt 3 och 4 kapitel miljöbalken (1998:808) och utgör en delmängd av de allmänna intressena. Miljöbalken och plan- och bygglagen (2010:900), har en sammankopplad lagstiftning i detta avseende. Riksintresseområden är av nationell betydelse för bevarande eller nyttjande och beslutas av riks-dagen eller utses av olika sektorsansvariga statliga myndigheter.

Riksintresseområdet AB115 Stockholm innerstad med Djurgården beskrivs som en levande, mångsidig och attraktiv stadsmiljö med många bevarade fysiska uttryck från olika tider. Det är av stor vikt att ta tillvara på dess värdefulla miljöer och karaktärsdrag som skapar ett unikt stadslandskap och bidrar till Stockholms attraktionskraft.

Motiveringen till Riksintresset lyder:
Storstadsmiljö, präglad av funktionen som landets politiska och administrativa centrum sedan medeltiden och de mycket speciella topografiska och kommunikationsmässiga förutsättningarna för handel, samfärdse och försvar. Utvecklingen inom stadsplane- och byggnadskonsten har fått särskilt tydliga uttryck med alla epoker från medeltiden till nutid väl representerade. Residensstad, domkyrko- och universitetsstad samt viktigsjöfarts- och industristad. (Stiftsstad, Skolstad).

Stockholms innerstad med Djurgården är en heterogen miljö som särpräglas genom stads- och naturmiljöer som karaktäriseras av möten mellan stadsbebyggelse och topografin som utgör inloppet till Mälaren. Riksantikvarieämbetet har preciserat uttrycken för riksintresset som berättar om viktiga aspekter av stadens historia och grunden till motiveringen.

Den bebyggelse som redan finns behöver också anpassas till vår tids behov och krav på till exempel tillgänglighet, säkerhet, arbetsmiljö och energianvändning. Det är därför en stor utmaning att utveckla stadsmiljön och samtidigt bevara innerstadens grundläggande karaktär.

Det minskade behovet av att anpassa byggnader utifrån topografin. Det har tidigare varit typiskt för Stockholm att lämna höjder fria, nu uppförs byggnader på låglänta platser med våningsantal som motsvarar höjden vilket bidrar till att jämna ut topografin och riskerar att skapa en enformig stad.

Riksintresset har vissa väsentliga aspekter att förhålla sig till.

- De äldsta delarna är känsliga för skalförskjutning
- Möjligheten till påbyggnader på bebyggelse från tiden före andra världskriget är starkt begränsad
- Att bevara den klassiska stenstaden karaktär har hög prioritet
- Utrymmet för förändringar finns i den ständigt föränderliga stadsdelen som det moderna City utgör. En måttlig skalförskjutning med fortsatt karaktäristiska accenter och landmärken så som Kungstornen och Hötorgshusen.

- Påverkan på stadssiluetten av höga hus ska prövas noga
- Vid prövning av rivning behövs alltid bedömning av konsekvenserna med hänsyn till de kulturhistoriska värdet. Högre krav på den arkitektoniska gestaltningen vid nybyggnad efter rivning.
- Utgångspunkt bör alltid vara landskapets karaktärsdrag
- De samlade miljöer som är av särskild betydelse för att stadens årsringar fortsatt ska vara avläsbara i stadsväven återfinns bland de identifierade värdekärnorna.
- Bebyggelse tillägg vid vattenrummet innebär arkitektoniska utmaningar. Fortsatt tradition med representativa märkesbyggnader nära vattnet utan att förvansa vattenspegelns utbredning.
- Stadens siluett är baserad på kontraster mellan stenstadens byggnadsvolym och enstaka accenter som samspelar med Stockholms topografi och landskap. Kontraster.
- Vyerna och blickfången från stadens utsiktsplatser ger möjlighet att lokalisera och uppleva staden från många olika vinklar. Panoramat av Stockholms stadslandskap och siluett är viktig att ta hänsyn till.

Stockholm Stad har delat in riksintresset i 7 teman som beskrivs på kommande sidor.

Riksintressets teman och värdebärare

FÖRINDUSTRIELL TID

**TEMA: DEN ÄLDRE STENSTADEN
(MEDELTID – TIDIGT 1800-TAL)**

De områden som utgör värdekärnor inom temat *Den äldre stenstaden* är Slussen, Gamla stan, Riddarholmen, Det äldsta gatunätet på Södermalm, 1600-talets stadsplanestruktur, Blasieholmstorg, Gustav Adolfs torg, Kungsträdgården, Humlegården och Parklandskapet vid Brunnsviken.

Värdebärande uttryck för Den äldre stenstaden är den medeltida storstaden med sin täta stenbebyggelse och "Staden mellan broarna", Gamla Stan som i gatunät och bebyggelse främst speglar Stockholms uppkomst och utveckling under olika skeden av medeltiden och 1500-talet. Den äldsta delen med sina planmönster av stora oregelbundna kvarter innanför långgatorna och den senare medeltidens karaktäristiska "revbensmönster" med små smala gränder ner mot vattnet. Värdebärande uttryck för temat är också kyrkorna och de många husen med medeltida murverk, gaturummen och torgens karaktär, liksom bevarade rester av det äldsta gatunätet på Södermalm.

1600-talets starkt expansiva stad, med sin stadsplanestruktur, de offentliga rummen och bebyggelsen är starka värdebärare, tillsammans med Gamla Stans yttre "årsring", med Skeppsbroraden, Nygatskvarteren och slottsområdet.

Såväl Riddarholmen och Blasieholmen som Det stora reglerings- och utbyggnadsområdet på malmarna, med planstruktur, kyrkor, offentliga byggnader och bostäder förstärker uttrycket för den äldre stenstaden.

Den förindustriella stadens spridning av verksamheter speglar den äldre stadens förutsättningar och de sociala skiktningarna i boendet.

TEMA: TIDIG BEBYGGELSE PÅ MALMARN

Bebyggelsen som representerar detta tema är omkring 300 bevarade trähus, främst på Södermalm, som vittnar om ett Stockholm innan 1700-talets stormaktsfall, härjande bränder och förbud mot träbebyggelse lämnat sina avtryck på staden. Bebyggelsen är främst centrerad i värdekärnorna Fjällgatan, Katarinaberget, Vita bergen, Åsöberget och Östra Mariaberget.

De värdebärande uttrycken för temat

Tidig bebyggelse på malmarna är det oregelbundna, ofta stenbelagda, gatunätet som kantas av grönska. Den småskalig bebyggelsen kontrasterar mot den omgivande täta stenstaden. Intrycket av äldre trästad förstärks av byggnadsdetaljerna och de omgivande träplanken.

INDUSTRIELL TID

TEMA: STOCKHOLM SOM SJÖFARTS-, MILITÄR- OCH INDUSTRISTAD

Utgörs av värdekärnor som Djurgårdsstaden, Skeppsholmen och Kastellholmen, Beckholmen, Barnängen, kvarteret Kungliga Myntet, Ludvigsbergs mekaniska verkstad och Münchenbryggeriet.

Det värdebärande uttrycket för platserna som anges i stycket ovan är historiska spår av sjöfart, militär och industri.

Militären representeras främst på Skeppsholmen och genom byggnader på Östermalm samt det stora övningsfältet som idag utgör Ladugårdsgärdet.

Sjöfart och Stockholm som hamnstads uttrycks genom kajanläggningar, kvarvarande tullhus och magasin.

Industrimiljöer som speglar Stockholms betydelse som industristad alltsedan 1600-talet är bland annat Barnängen, Kungliga Myntet, Ludvigsberg, Almgrens sidenväveri och de många bryggerierna

TEMA: DEN KLASSISKA STENSTADEN (1870–1930)

Den klassiska stenstaden präglas av en tät kvartersstad med bebyggelse från 1870-1930 talet och har en utbredning på Östermalm, Södermalm, Kungsholmen och Norrmalm med undantag för det moderna city.

Värdebärande för det sena 1800-talets stadsbyggande är esplanadsystemet och gator av olika bredd och karaktär, samt byggnader i bestämda hushöjder. Villastaden, nya typer av offentliga byggnader, folkrörelsebyggnader och -miljöer, kommunaltekniska anläggningar och parker speglar också industrialiseringens stad. Genombrottsgator och områden planlagda som "ny stadsdel" i enlighet med 1874

års byggnadsstadga förstärker intrycket tillsammans med den täta och enhetliga stenstadsbebyggelsen.

TEMA: DEN OFFENTLIGA OCH DEMOKRATISKA STADEN

Kännetecknas av den offentliga byggnadsverskamhet som tog fart vid 1800-talets slut i Stockholm. Byggnaderna är utformade och lämpade för offentliga ändamål, ofta med en monumental karaktär som framhäver verksamhetens betydelse. Dessa byggnader representerar stadens roll som huvudstad, men även den demokratiska och samhällsfunktionella utvecklingen.

Värdekärnor inom temat är Helgeandsholmen och Strömpartarren, Stockholms gamla Högskoleområde omkring Obeservatoriekullen, Gasverket, Södra Djurgården, Rådhuset, Polishuset, Stadshuset, Institutionsbältet på Norra Djurgården, Norra Bantorget och Medborgarplatsen med Medborgarhuset.

TEMA: 1900-TALET BOSTADSOMRÅDEN

Dessa bostadsområden är sprungna ur ett tidigt 1900-tal då politiska förändringar ökade det från offentligt håll understödda bostadsbyggandet med nya områden i stenstaden. Med stöd av friare planformer, topografiskt följ samma gator och en relativt låg bebyggelse med gemensamma gårdar byggdes den nya staden.

Värdekärnor inom temat är Lärkstaden, Diplomatstaden, Gärdet, Röda bergen, smalhusområdet Abessinien och tjockhusområdet Gärdessstaden. Även Slussen och Hötorgsscitty ger uttryck för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande.

Miljöerna återspeglar stadsplanering och bebyggelseutvecklingen under århundradets inledande årtionden. Terränganpassade planer, storgårdskvarter, men även fullföljandet av den äldre rutnätsstaden var typiskt. Samtidigt fick parkanläggningar och grönska samt innerstadens koloniträdgårdar ta plats.

TEMA: DET MODERNA CITY

Det moderna city som skapades i samband med 1900-talets stora omvandlingar och citysaneringar och beskrevs tidigt som en genomplanerad och sammankomponerad modernistisk helhet.

Värdekärnor inom temat är Hötorgscitty, Sergels Torg och Hamngatan.

Hötorgscitty kännetecknas av en modernistisk helhet med kontraster mellan vertikalitet och horisontalitet sammankopplade med gågator och kommunikationsvägar på flera nivåer.

Värdebärande är även de kontor, bankpalats, försäkringsbolag, varuhus och andra handelsbyggnader som uppfördes under 1900-talets andra hälft tillsammans med näringslivets byggnader.

BAKGRUND, OMFATTNING OCH SYFTE - RIKSINTRESSET STOCKHOLMS INNERSTAD MED DJURGÅRDEN

ÖVRIGA UTTRYCK

Riksantikvarieämbetets definition av särdrag innefattar de karaktärsdrag som uppkommit genom platsens topografi, ideal, regelverk och olika tiders förutsättningar.

STOCKHOLMSKA SÄRDRAG

Stockholm karaktäriseras av sin topografi och kontakten med vattnet, bebyggelsens anpassning till naturen, fronten mot vattenrummet och vyerna från viktiga utsiktspunkter och blickfång. Stockholmska särdrag är också stadens avläsbara årsringar och stenstadens yttre gräns, stadssiluetten och den begränsade hushöjden där de byggnader som har tillåtits höja sig över mängden i stort sett bara varit kyrktornen och offentliga byggnader.

LANDSKAPET

Stockholms topografi och kontakten med vattnet har gett upphov till ett stadslandskap med unika kvaliteter. Ett spel mellan höjderna, de flackare delarna och det öppna vattenrummet. Såväl Södermalms höjder och åsryggen som löper genom staden som de lägre liggande delarna på Norrmalm och Östermalm och det öppna vattenrummet präglar Stockholms innerstad.

STADSSILUETTEN

Genom århundraden har den siluett som karaktäriserar Stockholms innerstad gestaltats utifrån Stockholmslandskapets förutsättningar. En medveten gestaltning där den begränsade byggnadshöjden ger en skalmässig enhetlighet, samtidigt som ett varierat och småbrutet taklandskap bidrar till helheten. Enstaka accenter kontrasterar mot stenstaden där dess funktion synliggörs på långt håll, mestadels kyrkor och offentliga byggnader.

Öarna med sin varierande topografi gör att man upplever staden från många olika vinklar. Det öppna vattenrummet ger vida perspektiv som skänker siluetten en extra stor betydelse. Från Stockholms högt belägna punkter såsom Mosebacke terrass, Skinnarviksberget, Fjällgatan, Skansen, Fåfången och Vita Bergen erbjuds ett panorama över Stockholms stadslandskap och siluett.

ÅRSRINGARNA

Ett Stockholmsk särdrag är de tydligt avläsbara årsringarna i staden med stenstadens tydliga yttre gräns. Epoker från medeltid till nutid är väl representerade där utvecklingen inom stadsplane- och byggnadskonsten har fått särskilt tydliga uttryck.

Residens-, domkyrko- och universitetsstad samt viktig sjöfarts- och industristad.

Den största samlande årsringen i stadsväven är den bebyggelse som under 1800-talets senare del uppfördes på Norrmalm och Östermalm. Söderifrån tecknar bebyggelsen fonden för innerstadens representativa stadsfronter med Gamla stan, Riddarholmen och Stadshuset.

FRONTEN MOT VATTENRUMMET

Fronten mot vattenrummen och Stockholms inlopp, både från Mälaren och Saltsjön, är karaktäriserande Stockholmska särdrag. Landskapet och bebyggelsen representerar stadens utveckling och förhållandet till topografin och vattnet.

Stenhus från 1600-, 1700- och 1800-talets första del visas i fronten av Gamla stans yttre "årsring", Riddarholmen och Blasieholmen samt i delar av Södermalms front

mot vattnet.

Byggnader som till stor del uppfördes för aristokratin, rika borgare och för ett lägre borgerligt skikt. Ett antal malmgårdar som uppfördes för det lägre borgerliga skiktet är bevarade och del av fronten mot vattenrummet i bl.a. Marieberg. På Södermalms höjder ser man flertalet av de enklare småskaliga trähus som uppfördes under samma tid. Det var då i stadens otillgängliga delar och ytterkant.

Byggnader som visar på sjöfarts- handels- och industristaden och som har hört ihop med flottan visas genom hamnanläggningar från skilda tider på Skeppsholmen, Kastellholmen, delar av Djurgården och Beckholmen.

Fronten mot vattnet på Östermalm (Strandvägen), präglas av det sena 1800-talets bebyggelse. Norrmalm (från Karlbergssjön), Södermalm och delar av Kungsholmen har en mer varierad bebyggelse från sent 1800-tal fram till idag.

Byggnaderna på Norr Mälarstrand från 1930-talet som byggdes med kortsidorna ut mot Riddarfjärden, är en central del av Stockholms inlopp från Mälaren. Även Stockholms stadshus som invigdes 1923 präglar fronten mot vattenrummet.

Modernismens ideal och byggnader visar sig också från vattenrummet vid Mälarens inlopp till Stockholm. Både genom ett antal bostadshus som sticker upp på Södermalms höjder och den gruppering av modernistiska byggnader på Mariebergs höjder som utgör ett väl synligt motiv från vattnet.

Riksintressets uttryck i Eriksdalslunden

FÖRINDUSTRIELL TID

1600-talets starkt expansiva stad

I samband med utbyggnaden och regleringen av Södermalm i mitten på 1600-talet byggdes även en försvarsskansen. Lämningar finns efter 1600-talets försvarsskans inom utredningsområdet.

Det sena 1800-talets stadsbyggande

Den naturlika parken, söder om Eriksdalsbadet, utgör till viss del park som tillhörde det kommunala vattenverken som tidigare fanns på platsen. Även tre byggnader finns bevarade från vattenverken: kontorsbyggnaden under Skanstullsbron, verkstadsbyggnaden längs med Årstavikens norra strand, samt en liten gul träbyggnad invid stranden. Samtliga utgör tidigare kommunaltekniska anläggningar och därmed uttryck för riksintresset.

Områden med stenhus från 1600-, 1700- och första delen av 1800-talet, både för aristokratin, den nya klassen av rika borgare och för ett lägre borgerligt skikt - stadspalats, malmgårdar, borgargårdar

Invid Skansbron vid Årstavikens södra strand finns Sundsta gård. Efter en brand uppfördes den nuvarande bebyggelsen som består av en anläggning av tre hus från 1800-talets första hälften. Huset uppfördes någon gång mellan 1838 och 1856. Bestående av manbyggnad med flyglar användes gården delvis som ett tidigt sommarställe och uttrycker således stenhus från 1800-talets första hälft uppförd för det övre samhällsskiktet.

INDUSTRIELL TID

1900-talets stadsbyggande och bebyggelseutveckling. Uttryck för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande

I bostadsområdet Eriksdal i utredningsområdets norra del finns exempel på 1930-talets stadsbyggande med tidstypisk funktionalistisk lamellhusbebyggelse.

Skanstullsbron är en av Stockholms högbroar från 1930- och 40-talen, som berättar om den framväxande bilismen och försök till rationellare sätt att angöra staden. Skanstullsbron uttrycker det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande.

Nöjeslivets, samvarons och rekreationslivets byggnader och miljöer, idrottsanläggningar, parker och flanörstråk.

Under 1920-talet anlades i området friluftsbadet och småbåtsbryggor tillkom 1930-talet som byggde vidare på Eriksdalslunden som rekreativ område. Området präglas även av flera idrottsanläggningar med kontinuitet på platsen och utgör sammantaget uttryck för riksintresset.

Gångvägen utmed Årstavikens norra strand, som binder samman Skanstull med Tantolunden, blev ett utpräglat flanörstråk kring seklet 1900, där grönska, vyer, vattenkontakt bjöd på natursköna och rekreativa värden som förstärktes under 1930-talet. Liknande stråk finns på Årstavikens södra sida. Dessa utgör viktiga flanörstråk i staden.

Sjöfarts-, handels- och industristaden.

Skansbron från 1920-talet ingår som delar i Stockholms historia som sjöfarts- handels- och industristad. Bron är ett resultat av och vittnar om den stora satsningen på utbyggnaden av Hammarbyleden med slussning i Skanstull.

Parkanläggningar och grönska, innerstadens koloniträdgårdar.

Koloniträdgårdarna i Årstalunden utgör ett område som avsattes för parkanläggningar och grönska i staden under det tidiga 1900-talet. Koloniträdgårdarna uttrycker det tidiga 1900-talets socialpolitiska stadsbyggande och berättar om hur mindre bemedlade familjer gavs möjlighet till egen odling, återhämtning och rekreation men även om stadens tidiga insatser för en bättre hälsa. Kolonilotterna är utpekade som ett av riksintressets värdekärnor.

Utmärkande för innerstadens koloniområden var de medvetet utvalde natursköna lägena med låg påverkan på den omgivande, särpräglade naturen. Området karaktäriseras av färdigställda, inhägnade odlingslotter bebyggda med omsorgsfullt men enkelt utförda små "lusthus".

Kolonilotterna bygger vidare på närområdets långa kontinuitet som präglats av trädgårdar i form av stadensträdgårdar och malmträdgårdar och bergsparker.

ÖVRIGA UTTRYCK**Landskapet**

Landskapet inom utredningsområdet utgör ett uttryck för riksintresset där delar av Mälardalens sprickdalslandskap kan upplevas tillsammans med höjder, dalar och vattenrummet. Landskapets topografi är lätt att avläsa på platsen. Längs sluttningarna mot vattenrummet präglas landskapet av grönska och småhusbebyggelsen där bebyggelsen underordnar sig landskapet. Anpassningen till naturen är tydlig inom utredningsområdet.

Vyerna från viktiga utsiktspunkter, blickfång, kontakten med vattnet.

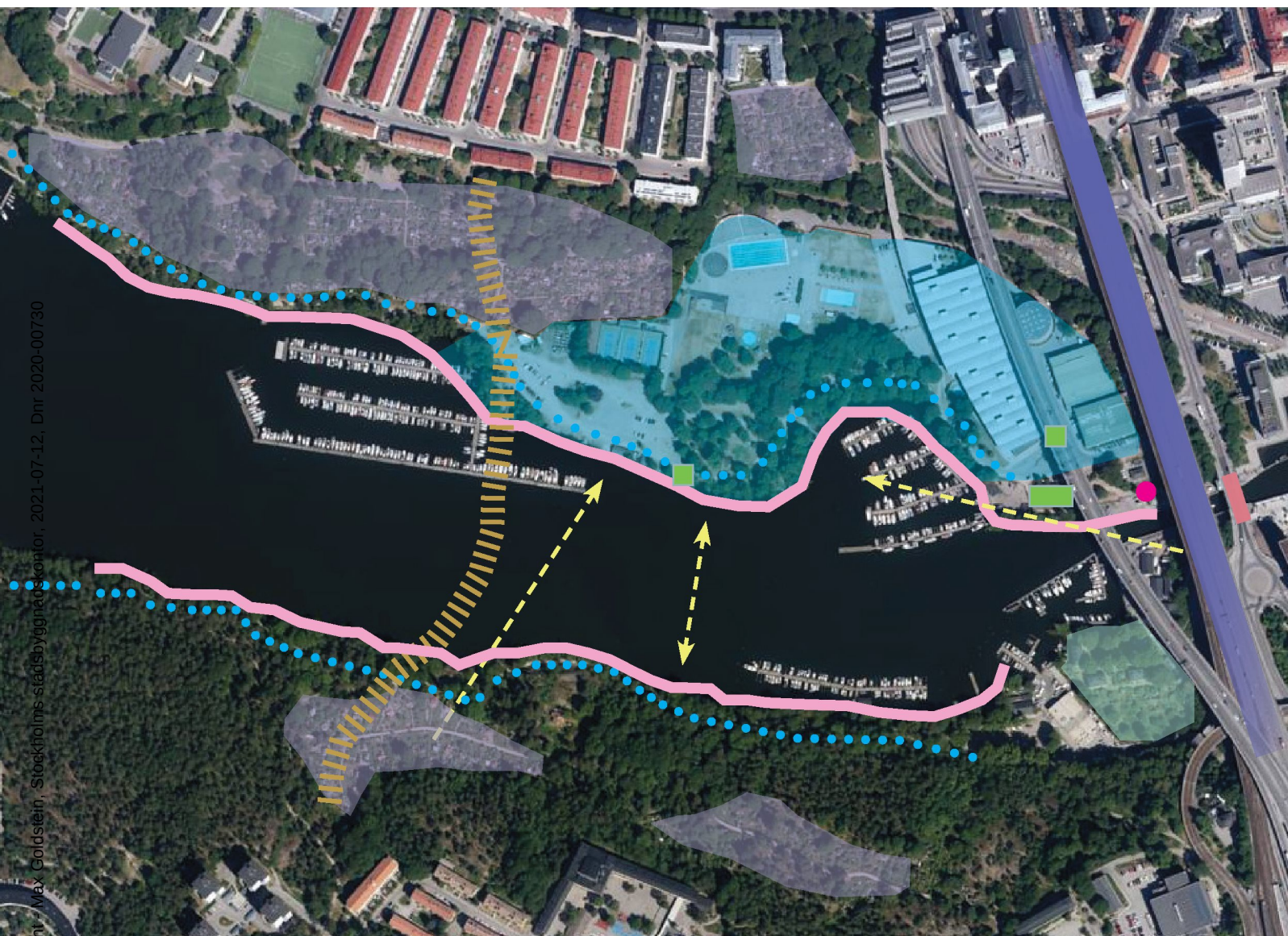
Karaktäristiskt men även ett uttryck för riksintresset är de Stockholms innerstads blickfång vilket gör det möjligt att uppleva platser på avstånd. Viktiga utsiktspunkter finns på broarna mellan Gullmarsplan och Skanstull, varifrån den ursprungliga topografin och stränderna i Årstavikens dalgång går att uppleva med gröna och bebyggda fronter. Även utblickarna från koloniområdena är av betydelse då dessa utsiktsplatser bjuder på långa utblickar.

Kontakten med vattnet är särskilt påtaglig vid vistelse nere vid stränderna och flanörstråken, dels vid utsiktspunkter.

Fronten mot vattenrummen

Landskapet och bebyggelsen representerar stadens utveckling och förhållandet till topografin och vattnet. Inom utredningsområdet präglas fronterna mot vattenrummet av grönska som klättrar upp längs åsarna vilket utgör ett särdrag för staden. Även rörelse mellan broarna är ett utmärker vattenrummet.

KARTA RIKSINTRESSETS UTTRYCK

STOCKHOLMSKA SÄRDRAG

- ||||| Sprickdalslandskap med åsryggar, dalar och vattenrum
- Fronten mot vattnet
- Utsiktspunkter, blickfång och kontakten med vatten

FÖRINDUSTRIELL TID

- Områden med stenhus från första delen av 1800-talet för stadens välförmögna.
- Det sena 1800-talets byggande: Kommunalteknisk anläggning: vattenverkets kvarvarande bebyggelse
- 1600-talets expansiva stad med lämningar av tidigare skans

INDUSTRIELL TID

- Område för parker, rekreationslivets anläggningar med idrottsanläggningar, park och småbåtsföreningar.
- Rekreationslivets miljöer: flanörstråk
- Parkanläggningar, grönska och innerstadens koloniträdgårdar som även delvis utgör rekreationslivets byggnader.
- Moderna välfärdssamhällets stadsbyggande
- Sjöfarts-, handels- och industristaden. Skansbron från 1920-talet

På flygbilden markeras uttryck för riksintresset ut. Samtliga finns omnämnda i föregående text. Observera att markeringarna i flera fall inte är helt exakta utan är tänkta att ge en förståelse för var de olika uttrycken finns och hur de förhåller sig i landskapsrummet och till varandra.

BAKGRUND, OMFATTNING OCH SYFTE - ANALYSMODELL KULTURHISTORISKT VÄRDE

ANALYSMODELLER - KULTURHISTORISKT VÄRDE

För att beskriva det kulturhistoriska värdet har Riksantikvarieämbetets plattform för kulturhistorisk värdering använts som utgångspunkt. Plattformen bygger på fyra på varandra följande steg:

- A. Beskrivande
- B. Analyserande
- C. Planerande
- D. Beslutande

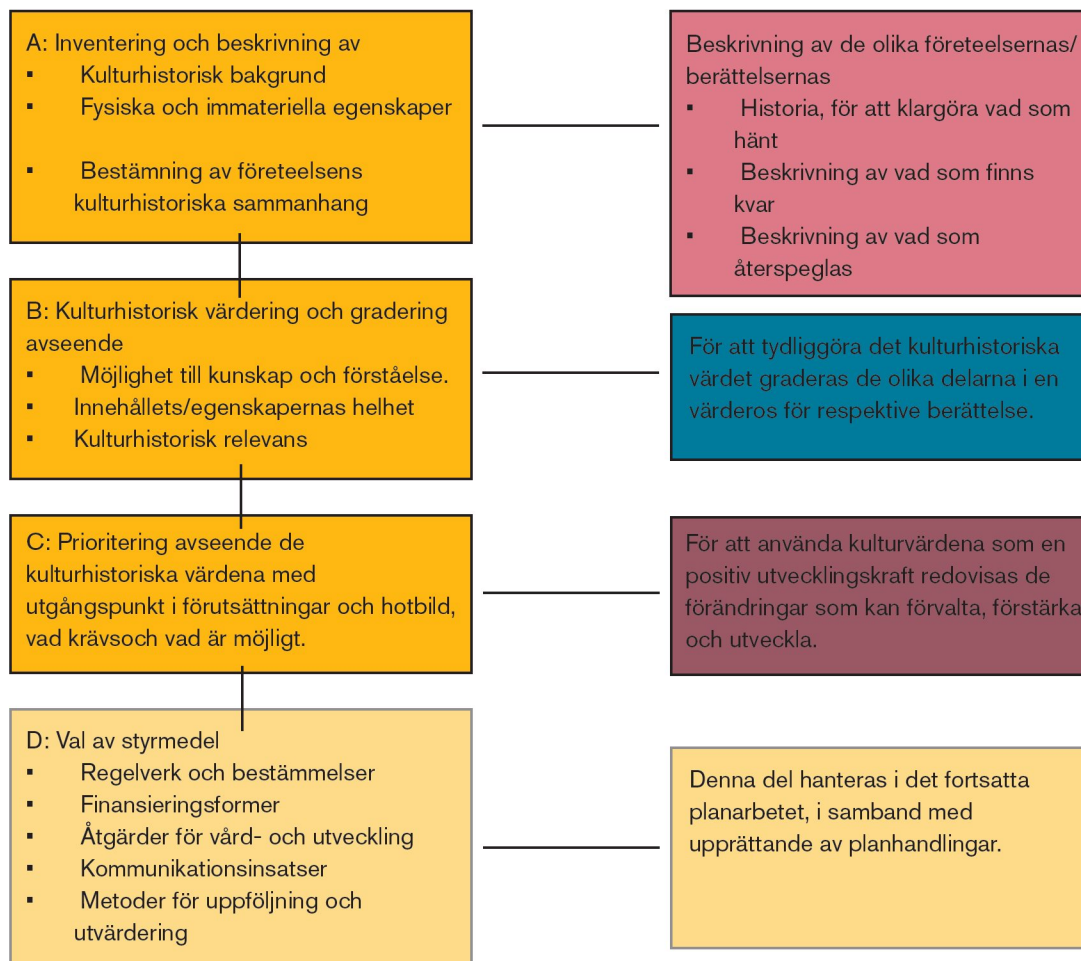
Vad de olika stegen innehåller beskrivs i modellen till höger. För att i dokumentet kunna följa de olika stegen är rubrikerna färgkodade enligt den högra delen av modellen.

För att lyfta fram vilka fysiska och immateriella delar som utgör grunden för det sammantagna kulturhistoriska värdet har områdets bärande berättelser identifierats och lyfts fram. På så vis kan kulturvärdena sättas in i ett sammanhang annat än linjär historieberättning.

Som utgångspunkt för beskrivning av värden har den så kallade Unnerbäcksmodellen använts. Modellen beskrivs i Riksantikvarieämbetets bok "Kulturhistorisk värdering av bebyggelse" och bygger på att kulturvärden kan delas in i:

- Dokumentvärden
- Upplevelsevärden
- Förstärkande värden

Ovanstående värden delas i sin tur in i delvärden.

Ca 1970, inom det idag aktuella planområdet fanns redan då en tennisanläggning. Källa: Kartbild.com

ÖVERGRIPANDE HISTORIK

I DETTA KAPITEL BESKRIVS:

ÖVERGRIPANDE HISTORIK

NYBYGGNADSÅR

LINJÄR HISTORISK UTVECKLING

ÖVERGRIPANDE HISTORIK

Stockholm, Södermalm

Under medeltiden växte en förstadsbebyggelse fram utanför Stadsholmen, nuvarande Gamla stan. Södermalm var den av malmarna som först kom att bebyggas. I mitten av 1300-talet anlades där Maria Magdalena kapell vilket indikerar på en växande befolkning på Södermalm som tidigare gick under namnet Åsön. Marken på Södermalm tillhörde staden och användes främst för husbehovsodling och som betesmark. Från 1400-talet finns uppgifter om att det på Södermalms höjder fanns väderkvarnar. På malmarna etablerades även verksamheter som av olika skäl inte fick plats eller passade inne i själva staden. Gator och kvarter följde inte några särskilda planer eller restriktioner. Topografin var besvärlig vilket påverkade placeringen och utbredningen av bebyggelse och gatunät. Bosättningar på stadens malmar uppmuntrades inte av stadens styrande.

Vid 1600-talets början hade bebyggelsen på Södermalm utökats men det medeltida oregelbundna gatunäten fanns ännu kvar och bebyggelsen var förhållandevis enkel. Under stormaktstiden, 1641 påbörjades Södermalms stadsreglering vilket innebar att gatunätet rätades ut på malmarna och ett regelbundet rutnät lades ut över Södermalms centrala delar. Oreglerade kåkbebyggelse som vid tiden fanns på malmarna revs och ersattes efterhand av stenhus. Mellan 1620 och 1660 fyrdubblades Södermalms befolkning. Malmarnas centrala delar kom att domineras långt in på 1700-talet av de stora palatsen, malmgårdar och med en betydligt enklare bebyggelse på dess höjder. Malmgårdar fung-

erade i regel som sommarboställe för adels- och borgarklassen. Till gårdarna hörde stora vidsträckta privata trädgårdar, utformade med inspiration från kontinentens trädgårdsanläggningar.

1645 påbörjades uppförandet av ett det yttre försvarswerk vid nuvarande Skanstull som kallades Söderskans. Läget var strategiskt då Göta landsväg var den enda landsvägen in till Stockholm söderifrån. Även de topografiska förutsättningarna var goda med stockholmsåsens utlöpare omgiven av vatten. Större fabriksanläggningar som började etableras under slutet av 1600-talet och placerades på malmarna. Barnängsområdet på Södermalms östra del uppläts av staden år 1691 för tillverkning av kläde, ett kraftigt ulltyg, till den svenska armén. Det uppfördes väverier, färgerier, bostäder och lusthus, men även byggnader för djurhållning och odling. Under 1700-talet etablerades även flertalet bryggerier i området.

Stockholm upplevde under 1800-talets andra hälft en kraftig befolkningsökning och förändring av stadsbilden. Från cirka 90 000 invånare vid seklet mitt steg antalet till 300 000 vid sekelskiftet 1900. Ökningen berodde dels på urbanisering till följd av ett mindre lönsamt jordbruk. Staden kunde erbjuda arbetstillfällen inom den växande industrin och tjänstesektorn men var inte beredd på den stora befolkningstillväxten och kom att präglades av en utbredd fattigdom. Den sanitära standarden var undermålig och bostäderna räckte inte till. Med det industriell-

la och ekonomiska uppsvinget försökte stadsplanerare och politiker att forma en huvudstad som kunde mäta sig med europeiska storstäder vilket resulterade i ambitiösa stadsplaner.

1866 presenterades ett förslag till stadsplan som reglerade både den bebyggda och obebyggda delen av det som nu är Stockholms innerstad. I Lindhagsplanen angavs hur staden skulle byggas med gator, torg, kvarter och parker samtidigt som hushöjder och gatubredder var noga reglerade. Planen kallades efter justitierådet och stadsfullmäktiges ledamot Albert Lindhagen som var den drivande kraften bakom projektet. Planen byggde vidare på de tidigare rutnätplaner som format Stockholm vid mitten av 1600-talet med raka gator och slutna kvarter men inspiration hämtades även från moderna europeiska storstäder. I den nya stadsplanen blev grönskan ett tydligt inslag. Genom trädplanterade gator och nyanlagda parker skulle stadens snabbt växande befolkning ges bättre levnadsförhållanden men även motverka spridningen av bränder. I stadsplanen reserverades bergiga höjdparter för nya parker som kom att kallas bergsparkerna och anlades under 1800-talets slut dessa utgjordes av Tantolunden, Kronobergsparken, Vitabergsparken och Vasaparken.

Runt år 1900 reglerades Götgatan och de befintliga rutnätskvarteren efter 1879 års plan. Den varierande topografin, grusåsens höjder och nästan all äldre bebyggelse revs. Istället kom kvarteren att under 1910-

och 20-talet bebyggas med hyreskaserner. Ringvägen gick än så länge enbart mellan Vitabergsparken och Skanstull, men längre västerut var den fortfarande bara en uppbyggd vägbank.

Trots ambitiösa åtgärder inom stadsplaneringen präglades staden av trångboddhet under 1900-talets början. Omkring 1930 var trångboddheten bland den högsta i Europa samtidigt som födelsetalen var låga. Genom att infoga ljus, luft och grönska i stadsrummet avsåg man att skapa en sund bebyggelse med högre standard för alla. De nya bostadsområdena uppfördes i innerstadens utkanter. Fristående långa huskroppar med öppna gröna gårdar blev ett ideal.

ÅRSTAVIKENS SÖDRA STRAND

Årstavikens södra strand ingick i Enskedegårds ägor och var i stort sett obebyggd fram till omkring seklet 1800. Här låg enbart torpen Sundsta och Grunds-borg. Marken avsöndrades 1776 och nere vid vattnet, väster om skansen, omvandlades området till en tidig industri med karaktären av en hantverkargård/malm-gård med djurhållning som även fungerade som ett sommarnöje.

Under 1800-talets första hälft brann bebyggelsen ner och återuppfördes med den äldre bebyggelse som finns på platsen idag, dock är Grunds-borg riven idag. 1881 köptes gården av staden och verksamheter lades ner allteftersom. Därefter under det sena 1900-talet Industriverksamheter har anlagts i anslutning till Sundsta.

1917 anlades koloniträdgårdar längs slutningen ner mot Årstaviken bort mot Liljeholmsbron. Koloniom-rådena kom att kallas Skanskvarns koloniområde och Dianelundskoloniområde efter det gamla torpet Dianelund. I området tillkom senare även båtklubbar och bryggor samt slingriga promenad stråk.

Kartan från 1642 visar medeltidens oregelbundna gatunät men även hur Södermalms norra del främst togs i anspråk.

1674 års karta visar 1600-talets regleringar av Södermalm och hur gatunätet omfattar stora delar av området. Söderskansen är nu byggd.

Kopparstick av Franz Hogenberg efter teckning av Hierony från 1580-talet. Kartan visar Slussen området och ett utsnitt av Södermalms tidiga bebyggelsestruktur.

Invigning av Södertunneln, Svenska Dagbladet 1933. Källa: Stockholmskällan

Vy över Hammarby sjön mot södermalm 1903. Fotograf: Okänd. Källa: Stockholmskällan

Stora Becktorner Malmgård från 1700-talet. Bilden är tagen 1903. 1897 användes gården av socialvården. Fotograf: Heimer, Oscar. Källa: Stockholmskällan

ÖVERGRIPANDE HISTORIK

Skanstull med Eriksdalslunden

1578 anlade staden Grins tegelbruk vid dagens Skanstull, väster om Göta landsväg. I anslutning till bruket låg hagmark, Grins hagar. Öster om Göta landsväg anlades Söder skans under 1600-talets mitt med den senare tillkomna Tullgården.

Efter flera koleraepidemier öppnades stadens första vattenreningsverk, Skanstullsverket 1861, nere vid Årstaviken på det gamla tegelbrukets mark, intill egendomen Eriksdals gård. Gården kom senare att användas som tjänstebostad till vattenverket och de bevarade delarna av trädgården omgestaltades på sent 1800-tal till en tidsenlig park med slingriga gångstråk. I området tillkom även Årstavikens Segelsällskap 1898.

Skanstull präglades ända fram till 1900-talets början en lantlig omgivning. Bebyggelsen var främst koncentrerad runt nuvarande Götgatan, Östgötagatan och Södermanagatan som drogs fram på 1600-talet. Bebyggelsen bestod till största delen av småskalig bebyggelse och hantverkargårdar. I området fanns även flertalet bryggerier. På Åhléns nuvarande tomt låg exempelvis Pilsnerbryggeriet och på platsen för Ringens köpcentrum fanns Pihls bryggeri.

Till tullgården hörde en större anlagd trädgård som 1894 blev en del av stadens trädgårdar. Platsen valdes på grund av det lantliga läget långt utanför kvartersbebyggelsen. Stadens trädgårdar odlade och skötte stadens parker. Man skapade genom stora markarbeten och utfyllnader en plan yta för flertalet växthus där sommarväxter och exotiska växter förvarades över vinterhalvåret. Växthusen var öppna för allmänheten på söndagar och tullgården användes först som stadsträd-

gårdsmästarens tjänstebostad, senare som trädgårdsmästarkontor. Kvartersstadens gräns flyttades dock allt mer söderut och när industrispåret mellan Norra Hammarbyhamnen – Södra station började anläggas 1936 kapades en del av trädgården och tullgården revs för att slutligen flyttas två år senare.

Till följd av Lindhagenplanen kom rutnätsstrukturen sträcka sig ned mot Skanstull. I ett bearbetat planförslag från 1879 sparades Eriksdalslunden som naturpark och bebyggelsen avslutades vid nuvarande Eriksdalsgatan och dess förlängning österut mot Skanstull. En strandpromenad anlades mellan Eriksdalslunden och Tantolunden med Årstalunden som bildade ett sammanhängande grönt stråk. 1906 uppläts ett stort område i Eriksdalslunden till kolonier, vilket skulle ge invånarna möjlighet till rekreation och odling. Stränga direktiv angavs till en början hur "kolonisterna" skulle sköta sina lotter och vad de skulle odla. Koloniträdgårdsrörelsen initierades av Anna Lindhagen.

1915 uppförde Åhlén & Holms postorderföretag 1 en stor postordercentral i Stockholm vid korsningen Götgatan Ringvägen. Verksamheten expanderade och 1929 invigdes ett större affärskomplex närmast Götgatan med det karaktäristiska tornet. 1931 expanderades verksamheten med Åhlén & Holms detaljhandel.

1923 stängdes vattenledningsverkets anläggning ner till följd av den undermåliga vattenkvaliteten. Södermalmsborna började bada i de övergivna bassängerna och därefter anlades Eriksdalsbadet. 1925 iordningsställdes fyra reningsbassänger för utomhusbad och 1929 stod Eriksdalsbadet klart. 1939 var Eriksdalsbadet Sveriges

största tävlingsplats för simning men innefattade även tennisbanor. Samtidigt utvecklades promenadstråket längs med Årstaviken liksom småbåtshamnar och enkla re varvsverksamheter tillhörande båtlivet och landtungan i Eriksdalslunden kom att nyttjas som parkering. 1962 ersattes det gamla badet med nytt utomhusbad. De gamla reningsbassängerna och de flesta äldre byggnaderna revs och ersattes med nya. 1964 tillkom även ett inomhusbad. Intill badet anlades även senare tennisplaner, idrottshallar och andra till rekreation kopplade aktiviteter, något som därefter fortsatt att prägla området.

1925 byggdes Skansbron och som en del av Hammarby leden som invigdes 1929 som möjliggjorde en ny passage för sjöfarten, söder om Södermalm med slussning i Skanstull (Hammarbysluss) på så vis befriades Slussen från större fartyg.

Ringvägen fick sin slutgiltiga form när Eriksdalsområdet söder om Ringvägen byggdes. 1930-talets bostadsbebyggelse orienterades efter solen för att erbjuda bästa möjliga ljusförhållanden. Området blev ett av de första omfattande renodlande funkisområdena i innerstaden och byggdes enligt 1929 års stadsplan. Till 1930-talets bebyggelse hörde även bl.a. Södersjukhuset och Blomsterfondens byggnader. 1933 invigdes den nya spårvägstunneln via Södertunneln mellan Slussen och Skanstull för att råda bot på den kaotiska trafiksituationen. Skanstullsbron byggdes 1947 som ett resultat av den ökande bilismen. Vid dess tillkomst reserverades ett markområde för en framtida påfart och användes som parkering till dess att Folksam uppförde sitt huvudkontor på platsen som byggdes ut 1978. 1950 invigdes tunnelbanestationen Skanstull.

Götgatan norrut från Skanstull 1895. Foto: okänd. Källa: Stockholmskällan

Söder skans vid Skanstull 1907. Foto: Larssons Ateljé. Källa: Stockholmskällan

Skanstulls vattenverk 1890-talet. Foto: A.O Alrutz. Källa: Stockholmskällan

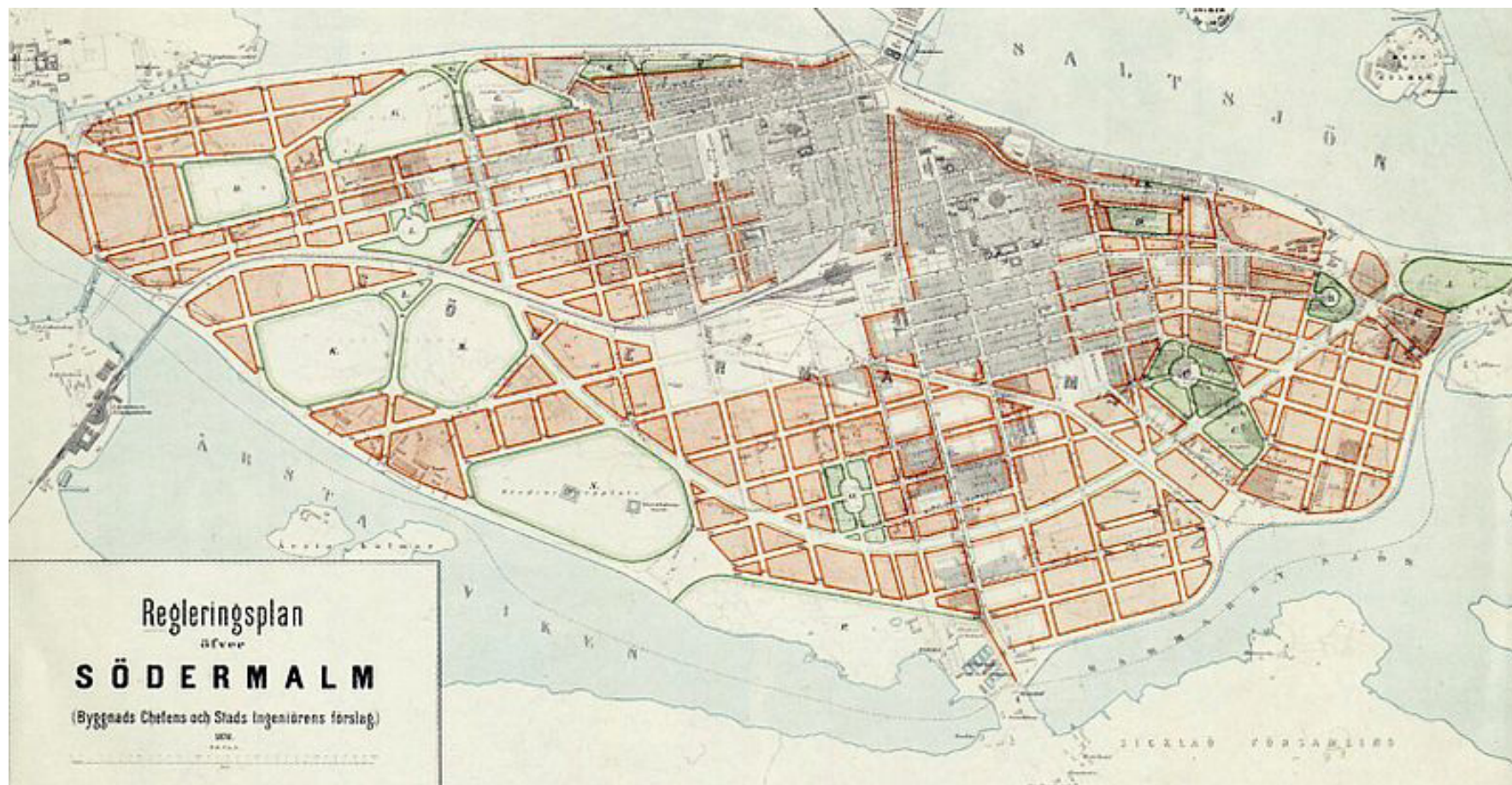
Arbeterskor vid Piehls bryggeri 1897. Foto: Klemming, Frans Gustaf Källa: Stockholmskällan

Stadens trädgårdar 1896. Foto: Okänd. Källa: Stockholmskällan

Vy mot sydväst, korsningen Götgatan Ringvägen med kvarteret Åkern och Åhlén och Holms varuhus, 1929. På bilden syns även det sista kvarvarande av Åsen som jämnades ut strax därefter. Foto: H Edlund. Källa: Stockholmskällan

Regleringsplan för Södermalm 1878 Källa: Stadsarkivet. Rutnätsstaden har fått sin nuvarande form med kvarter fram till Erikdalsgatan. Eriksdalslunden, Årsta lunden och Tantolunden finns utritade och promenadstaket mellan den som leder genom Årsta torget som låg mellan Eriksdalslunden och Årstalunden.

Husbåt vid Årstaviken. I Eriksdalslunden anlades även bryggor för fritidsbåtar i anslutning till kolonilotterna. Årstavikens segelsällskap kom att hålla till i område redan 1898. Källa: Stockholms stadsmuseum.

Eriksdalsbadet 1950. Foto: Vimar Ericsson, Svenska Dagbladet. Källa: Stockholmskällan

ÖVERGRIPANDE HISTORIK

Kolonilotterna

Tanken att anlägga koloniområden i Stockholm började växa fram kring sekelskiftet. Syftet var att se till att de mindre bemedlade i staden skulle få ett friskare liv med närhet till naturen och tillskott till födan, en idé som kan hänföras till ett tidstypiskt befolkningspolitiskt upprustningsprogram. Frisk luft, arbete med jorden och familjegemenskap skulle tillsammans med grönska och skönhet vägleda arbetarna mot ett rikare och mer samhällsanpassat liv. Sociala, moraliska aspekter, liksom ekonomiska var bakom liggande motiv.

I början av 1900-talet hade industrialismen, slagit igenom och arbetarna i huvudstaden, var många. Arbetsdagarna var långa, och sjukdomar som tuberkulos och polio krävde dubbelt så många dödsoffer i hyreskasernerna som i de borgerliga stadsdelarna. Vilket man ansåg bero på trångboddhet och de dåliga levnadsförhållandena. 1910-talet var ett decennium som präglades av bostadsbrist, hungersnöd, världskrig och ransonering av livsmedel vilket beskriver den historiska kontext inom vilken kolonilotterna växte fram. Kolonilotterna motsvarade tidigare kålgårdar men i en mer demokratisk form.

Förespråkaren för anläggandet av koloniområden i Stockholm var Anna Lindhagen, aktiv i bland annat stadsbyggnadsfrågor och senare ledamot av stadsfullmäktige. Hon hade studerat koloniträdgårdar i Köpenhamn och förespråkade därefter koloniträdgårdarnas många fördelar i artiklar och böcker under 1900-talets inledande år. Efter att ha grundat några mindre koloni-

områden bildades år 1906 *Föreningen koloniträdgårdar i Stockholm* med Anna Lindhagen och Anna Åbergsson i spetsen. Bildandet var en förutsättning för att staden skulle upplåta större områden mark, som hyrdes ut till kolonisterna via föreningen. I innerstaden avsattes samma år stora områden i Eriksdalslunden, men även i Barnängsområdet, för hundratals kolonilotter. Senare tillkom ytterligare områden, bland annat på Kungsholmen vid Karlbergskanalen 1909 och i Tantolunden på Södermalm under 1910- och 1920-talen.

Innerstadens koloniområden förlades på mark som i det tidiga 1900-talet ännu inte hade exploaterats för bostadsbebyggelse, främst sluttningar i direkt anslutning till parkområden och naturmiljöer. Kolonilotterna skulle vara så nära bostadsområdena som möjligt för att kolonisten skulle kunna besöka lotten efter arbetstid och på söndagar utan större besvär. Kolonistugorna, som tidigare kallades lusthusen, var inte avsedda att bo i och stugornas yta begränsades i kontrakten.

För att områdena skulle bli enhetliga och estetiskt tilltalande föreskrevs även stugornas gestaltning och kulör samt typ av inhägnad. För typritningar till stugorna anlätades framstående arkitekter som Ragnar Östberg och Lars Israel Wahlman och trädgårdskonsulenter gav råd i odlingsfrågor, då många nyblivna kolonister saknade praktisk erfarenhet av odling. Många av de koloniträdgårdar som anlades under kristiden fortsatte att odlas och man såsmåningom

bildade egna föreningar. Anna Lindhagen och Anna Åbergsson arbetade med Föreningen Koloniträdgårdar i Stockholm fram till 1921, då Stockholm stad övertog verksamheten.

Detta visade sig vara mindre fördelaktigt för kolonisterna. Följande decennier innebar en osäker tid för stockholmskolonisterna. Många koloniträdgårdsområden fick lämna plats för bostadsbebyggelse och vägar. De ettåriga arrendekontrakten med Stockholm stad bidrog till att det var lätt att lägga ned koloniområden. Kolonisterna var därmed inte heller intresserade i att investera i att förbättra kolonistuga och lott till följd av de korta kontakten. I mitten av 1960-talet samlades kolonisterna för att yttra sitt missnöje över myndigheternas ointresse. På ett möte i Medborgarhuset 1966, där flertalet kolonister deltog, antogs slutligen ett enhälligt uttalande om att innerstadskolonierna skulle bevaras och att sanering och renovering skulle vidtas. Därefter har området bevarats i stora drag även om många av stugorna rivits för att ersättas av modernare.

ANNA LINDHAGEN OCH ERIKSDALSLUNDEN 1906

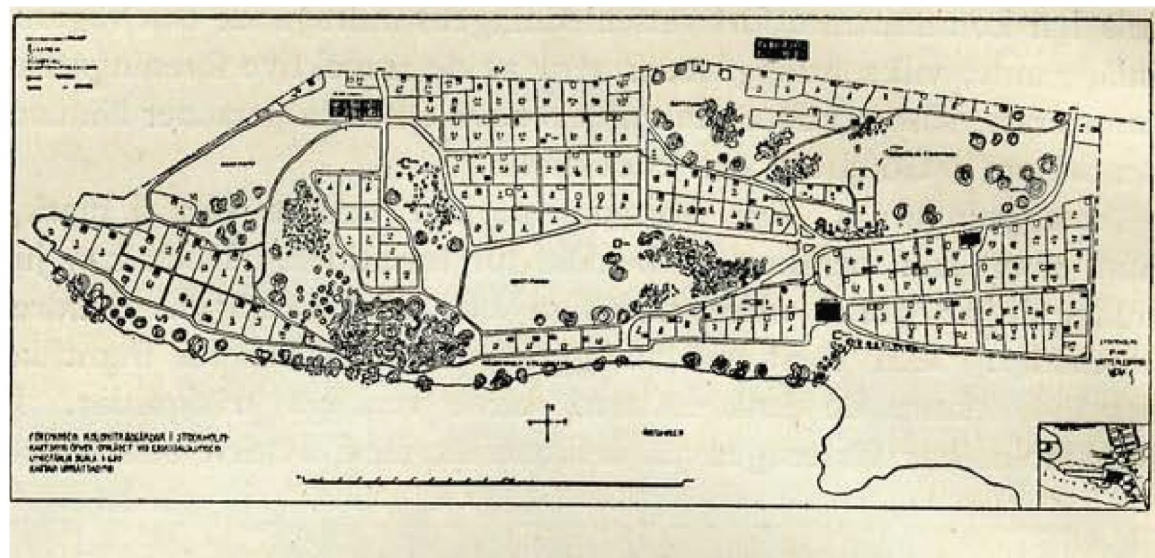
I ett reportage i DN daterat söndag 29/11 1906 skrivs ett omfattande reportage om Eriksdalslundens kolonilotter. I artikeln intervjuas kolonister men även Anna Lindhagen som vid tillfället fanns på plats.

I artikeln framgår det att kolonilotterna inneburit en stor omvandling av området och rensat ut allt "snusk" och ett ruskigt liv från platsen. Det badades även i dricksvattnet och Eriksdalslunden sågs nu som en genuin naturpark med god utsikt över sjö och skog.

Kolonilotterna fick inte anläggas närmare än 20 meter från Årstaviken med rädsla för föroreningar av Årstaviken. Lotterna var omkring 200 kvadrat och priset varierade efter avståndet till vattnet.

Ca 200 kolonister brukade jorden i området av en brokig blandning av yrkesgrupper, bland annat verkstadsarbetare, post- och polismän, hamnarbetare, lantbrukare, banktjänstemän, renhållningsarbetare, telefon och bryggeriarbetare bland många andra yrkesgrupper.

Bänkar och bord fanns fördelade i området för umgänge med utblickar mot Årstaviken och kaffe fanns att tillgå i redskapshuset. Lusthus, d.v.s kolonibyggnader hade ännu inte börjat uppföras och enligt Lindhagen behövde byggandet av dessa regleras i fråga om gestaltningen, som enligt hennes mening var en förpliktelse mot huvudstadens omgivelningar. Det togs fram ett antal olika byggnadstyper som kolonisterna kunde välja mellan. Stugornas byggyta begränsades, ursprungligen till sex kvadratmeter för att värna den odlingsbara marken.

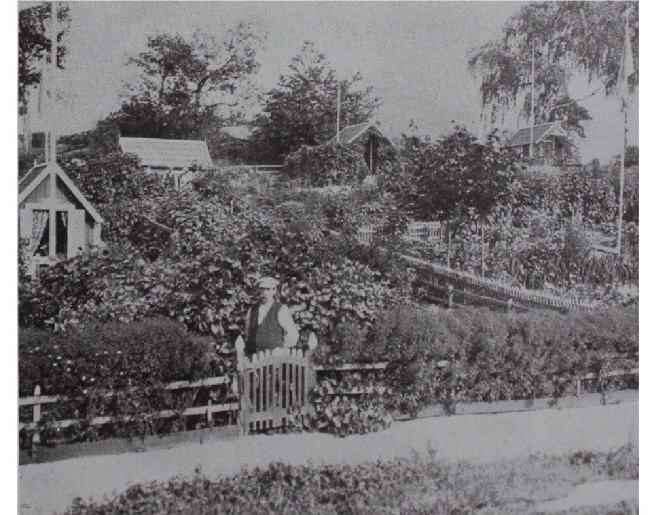
Plan över Eriksdalslunden publicerad i skriften, *Koloniträdgårdar och planterade gårdar* av Anna Lindhagen för Centralförbundet för socialt arbete 1916. I skriften lyfts olika aspekter kring anläggandet av trädgårdarna. Exempelvis var tillgång till vatten viktigt och kolonilotterna skulle därför med fördel placeras vid ett vattendrag för att undvika dragning av kostsamma vattenledningar. Områdena skulle även gärna förses med lekplatser om inte tillgång till skog fanns. Lotternas storlek varierade mellan 100 till 1000 kvm. Vägar skulle anläggas så att varje lott fick en egen utgång till anslutande väg, för att underlätta arbetet såsom frakt av gödsel. Kring gården kunde avskiljande stängsel anläggas men inte för högt eller av material som tillät insyn av allmänheten beskåda anläggningarna. Den visuella upplevelsen av området var viktigt. I planen framgår den parkliknande gestaltningen av området, med slingriga gångstråk, gemensamma ytor och trädplanteringar längs kustlinjen.

Eriksdalslunden 1913. Anna såg kolonilotten som en tillflyktssort, en hemtrevlig plats som tillfredställer medvetandet. Källa: Stockholmskällan

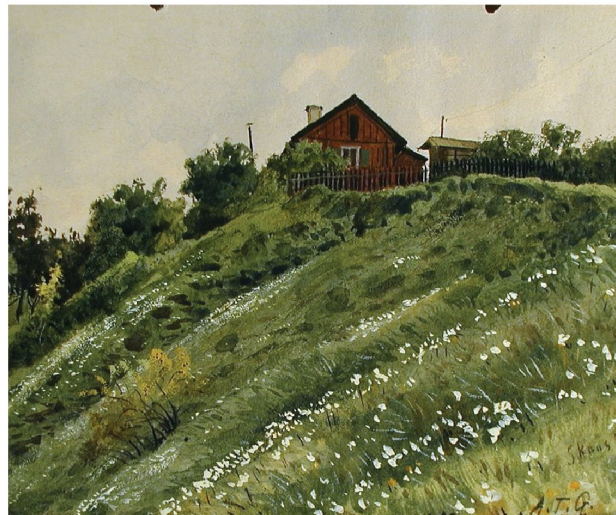
Kolonilott vid 1920-talet. Vistelsen i lotterna hade en hygienisk betydelse, då den erbjöd friskluft men även en hälsosam arbetsomväxling och sågs motverka tidstypiska sjukdomar som tuberkulos och överansträngda nerver. Stockholmsstadsmuseum

Eriksdalslunden 1913. Koloniträdgårdarna sågs ha haft en stor betydelse under krigsåren som innebar bl.a. ett viktigt närings-tillskott. Källa: Stockholmskällan

Kolonilott, 1906-1915. Kolonilotten betraktades ha en positiv inverkan på familjen som en förenande aktivitet. Källa: Digitaltmuseum

Akvarell av A T Gellerstedt. En blommande backe vid Skanstull. Källa: Stockholmskällan

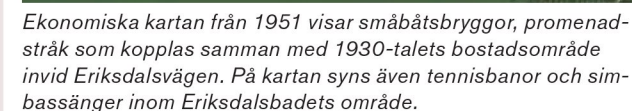
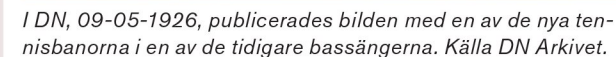
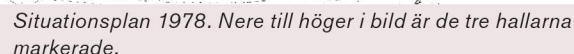

Vårarbete vid kolonilott 1925. Trädgårdarbete ansågs vara bra för sinnet men även besitta en moralisk aspekt som ett alternativ till "vårdshuset" och för att motverka en självisk karaktär. Vid arbetslöshet en räddande syssla. Källa: Stockholms stadsmuseum

Eriksdalslunden, idrott och rekreation

På 1960-talet, när det nya Eriksdalsbadet byggdes anlades Hellas tennisbanor, 1966, strax väster om badet, på sin nuvarande plats. Under det sena 1900-talet tillkom även badmingtonhallen intill Skanstullbron och under 2000-talet anlades ett utegym söder om Eriksdalsbadet.

Liknande plasthallar anlades även över Eriksdalsbadets simbassänger under vintertid. Dessa uppfördes på 1960-talet. Plasthallarna fick en utformning som är typisk för den typen av tillfälliga anläggningar.

ÖVERGRIPANDE HISTORIK - LINJÄR UTVECKLING

1674

Kartan visar området efter regleringen av Södermalm som gjordes på 1600-talets mitt då de medeltida organiska gatustrukturen började ersättas av en rutnässtruktur. Eriksdalslunden ligger ännu inom Grinds bruks ägor. Söder skans finns nu utritad.

1805

Södermalm präglas allt mer av rutnässtadens räta linjer. Grinds tegelbruk ligger ännu kvar i Eriksdalslunden. Bebyggelse har nu börjat uppföras på Årsta sidan.

1863

Ny anlagda vattenverket syns i Eriksdalslunden. Grindsbruk har flyttat till den södra sidan av Årsta viken, intill Grundsberg som finns nu utritad.

ÖVERGRIPANDE HISTORIK - LINJÄR UTVECKLING

1899

Eriksdalslunden finns nu utritad på kartan med angränsande Erikdalsgatan i norr och Årsta torg i väst. Ett promenad stråk finns utritat. Här syns även den slingriga parken i anslutning till vattenverket. Söder om skansen syns ännu grindsbruk samt Grundsborg och Sundsta med en formträdgård.

1926

Eriksdalsbadet har nu tagit över vattenverkets anläggning. Skansbron med Hammarby sluss finns utritad på kartan. Tillkommit har även koloniområdet på södra sidan av Årstaviken där även torpet Dianelund är utritat.

1938

Koloniområden med slingriga vägstråk är utritade på kartan liksom båtbygggor. Sundsta och Grundsborgs bebyggelse syns på kartan.

ÖVERGRIPANDE HISTORIK - LINJÄR UTVECKLING

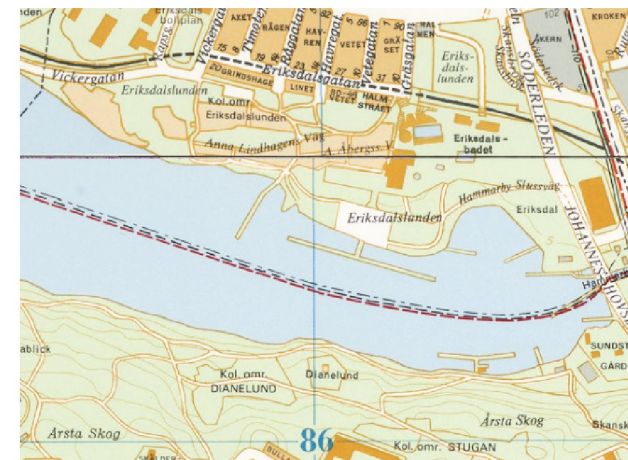
1954

Den nya Skanstullsbron med den nya trafiklösningen och på södra sidan om Årstaviken syns koloniområdet som är uppdelade i olika föreningar. Tunnelbanestationen är utsatt liksom funkisområdet med Eriksdalsgatan.

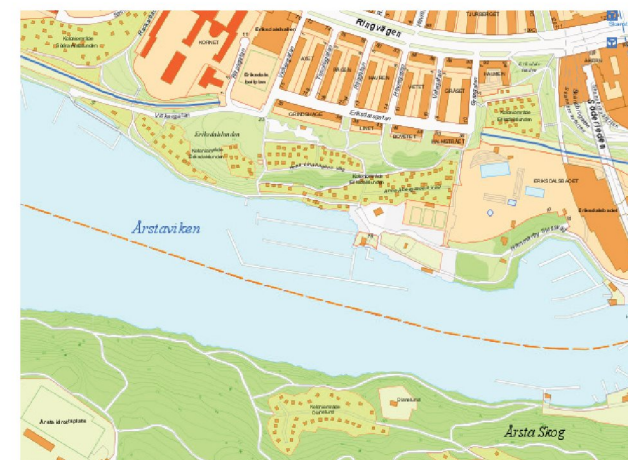
1972

Tullgården har nu ersatts med en parkeringsyta liksom ytor väster om bron. Eriksdalsbadet har fått en ny anläggning.

1996

Några tillägg i miljön såsom badmintonhallen har tillkommit.

2020

På kartbilden är den nya Eriksdalsbadets område utmarkerat. En del nya byggnader finns utmarkerade längs Eriksdalslundens södra strand.

Flygbild 1931. Bilden visar den nya skansbrån med Eriksdalsbadets anläggningar till vänster, tullhuset invid Göta landsväg och Stadens trädgårdar bortom vägen. Till höger om Årstaviken syns Grundsborg, Sundsta med verksamheter intill strandkanten. Småbåtsbryggor ansluter till kolonilotterna. Foto: Oscar Bladh Källa: Stockholms stadsmuseum

Planområdet sett från andra sidan Årstadaviken.

KARAKTÄRISERING OCH VÄRDERING

I DETTA KAPITEL BESKRIVS:

SIKTLINJER UR ETT STADSPERSPEKTIV IDAG

VISIBILITET UR ETT STADSPERSPEKTIV IDAG

PLANOMRÅDETS OMGIVANDE KARAKTÄR

HELLAS MÖTE MED OMGIVNINGEN

KULTURHISTORISK VÄRDERING

KARAKTÄRISERING OCH VÄRDERING - SIKTLINJER UR ETT STADSPERSPEKTIV IDAG

- Utredningsområdets avgränsning
- Grönstruktur som påverkar siktlinjer
- Hellas tennis

SIKTLINJEANALYS

Analysen har genomförts i fastighetens närområde och från topografiskt högt belägna utsiktsplatser kring Årstaviken. Närområdet kring Årstaviken har analyserats ur ett fotgängarperspektiv och platser i staden har lokaliserats där allmänheten rör sig. De siktlinjestråk som presenteras är de där Hellas tennis nuvarande tält är avläsbara i utredningsområdet kring Årstaviken.

RESULTAT

Områdets topografiska karaktär och växtlighet påverkar sikten och hur tälten upplevs. Från vissa närliggande punkter är sikten i dagsläget påtagligt begränsad. Rör man sig i nivå med tälten längs med Årstavikens stråk på Södermalms-sidan påverkar växtligheten sikten mot tälten. I dagsläget blir tälten som mest påtagliga från de utmarkerade siktlinjestråken norr om Hellas tennis samt det östra siktlinjestråket som går längs med Eriksdalsbadet mellan Ringvägen och Årstaviken.

När man kommer upp på höjden i koloniområdet norr om Hellas Tennis har tältens form och tak en stark närvaro och blir del av fonden när man blickar ut över Årstaviken söderut mot Årsta.

Rör man sig på gång och cykelstråket som leder ner till Årstaviken från Skanstull längs med Eriksdalsbadet blir sikten mot Hellas tennis tydlig när växtligheten släpper vid Eriksdalsbadets utomhusbad.

Platsen framför Hellas Tennis är öppen men tälten omgärdas idag av en trädridå som begränsar sikten även på nära håll. Träden som idag omgärdar Tennis-tälten påverkar även siktlinjestråken som är utmarkerade längs med gångstråken på Årsta-sidan.

Bilder kopplade till utmarkerade siktlinjestråk finns på nästa sida.

KARAKTÄR OCH VÄRDE - VISIBILITET UR ETT STADSPERSPEKTIV IDAG

- Utredningsområdets avgränsning
- Grönstruktur som påverkar visibilitet
- Visibilitets-ylor
- Hellas tennis

VISIBILITET

Visibilitetsanalysen är likt siktlinjeanalysen utförd i fastighetens närområde. Analysen har utgått ifrån var visibiliteten i dagsläget är som störst och vilka faktorer som påverkar tennisanläggningens visibilitet idag.

Som beskrivet i siktlinjeanalysen påverkar områdets topografi och växtlighet hur tälten upplevs. I det närliggande området är visibiliteten från många punkter begränsad. Områdets grönstruktur påverkar visibiliteten längs med gångstråken längs vid vattnet både på Södermalms-sidan och Årsta-sidan. Västerifrån på Södermalm begränsas även visibiliteten av byggnader tillhörande Årstavikens segelsällskap som skymmer tennisanläggningen.

Söder om tälten är platsen idag en stor öppen parkeringsyta och här är även den grönstruktur som annars kantar Årstavikens strandlinje betydligt glesare. Den begränsade visibiliteten påverkas här då enbart av den trädridå som idag omgärdar tälten, både på Södermalms-sidan och på Årsta-sidan.

De platser där visibiliteten i dagsläget är som störst är från slänten norr om tennisanläggningen och från gångstråket öster om tennishallen. Norr om tennisanläggningen längs med gångstråken som går genom och över koloniområdet är tältens tak starkt närvarande i fonden mot utsikten över Årstaviken. Högre upp mot bostadshusen blir visibiliteten återigen begränsad av grönska. Visibiliteten är även stor från Eriksdalsbadets utomhusanläggning samt från gångstråket som går längsmed Eriksdalsbadet.

De markerade siffrorna illustreras med bilder på nästa sida.

KARAKTÄRISERING OCH VÄRDERING

Planområdets omgivande karaktärer

FASTIGHETENS LÄGE I OMRÅDET

Hellas tennis är beläget i det lummiga rekreatiomsområdet kring Årstaviken i Skanstull. Området är kuperat och tennisbanornas tält ligger i lågpunkten längs med gångstråket. På grund av terrängen kring Årstaviken samt broar och det öppna vattenrummet blir områdets omgivande karaktärer mer eller mindre närvarande beroende på hur man rör sig i närområdet.

NORR

I norr angränsar anläggningen till koloniområdet Eriksdalslundens koloniträdgårdsförening med sin småskaliga bebyggelse och lummiga koloniträdgårdar. Området ligger i slutningen och trappar sig ner mot gångstråket längs med vattnet.

Norr om koloniområdet högst upp i slutningen börjar bostadsbebyggelsen i Skanstull med lamellernas långsidor ut mot Årstaviken.

ÖSTER

I öster angränsar fastigheten till Eriksdalsbadets utomhusbad. Utomhusbadets inhägnad är en barriär i området och påverkar hur man rör sig. Mellan Hellas tennis och utomhusbadet går ett gångstråk upp längs med koloniträdgårdarna och sen vidare upp mot Skanstull.

I öster om utomhusbadet utgör Eriksdalsbadets inomhusbad från 1990-talet en dominerande byggnad på platsen. Den är relativt låg men med ett stort fotavtryck som blir dominerande ur ett

fotgångarperspektiv när man rör sig i närområdet. Eriksdalsbadets lerröda fasad och vågformade tak är också ett visuellt dominerande inslag i stadsbilden. Både när man rör sig kring Årstaviken och från närområdets högt belägna punkter, från broarna över Årstaviken, längs med höjderna på sluttningarna och när man går på huvudstråken som leder ner till Årstaviken från Skanstull. Även utomhusbadets blå rundade läktare är en karaktäristisk volym i landskapet.

Längs med vattnet österut är bebyggelsen gles och småskalig. Restaurangen Nyfiken Gul med sina gula träfasader ligger här invid vattnet.

Två byggnader utanför utredningsområdet är också påtagliga omgivande karaktärer, Folksamhuset från 60-talet och det nybyggda kontorshuset Sthlm 01. De höga byggnaderna sticker upp i bakgrunden när man rör sig i området.

VÄSTER

Västerut från fastigheten ligger småskaliga båthus längs med vattnet i grönmålade träfasader.

SÖDER

Platsen framför Hellas tennis är öppen och används idag som parkering. Ett fåtal mindre byggnader finns på platsen. Skanstulls seglarsällskap har här sin anläggning för att dra upp båtar. Invid vattnet finns en låg träbyggnad som idag är restaurangen Skrovet.

Söderut karaktäriseras siluetten av Årstaskogens front, torpet Dianelund och anslutande koloniområden. I bakgrunden sticker punkthusen i Årsta och Gullmarsplan upp. Siluetten blir tydligare ju högre upp mot slutningen man går bakom Hellas Tennis och här framträder även landmärket Globen med sin runda form.

DEL AV SÖDERMALM 5:2
OMGIVANDE KARAKTÄR

3

4

2

5

1

6

KARAKTÄR OCH VÄRDE - BYGGNADSKARAKTÄRER I NÄROMRÅDET

BYGGNADSKARAKTÄRER

Utredningsområdet kring Årstaviken präglas till stor del av småskalig bebyggelse i form av kolonistugeområden och även bebyggelse tillhörande båtverksamheten. Området präglas också av sin välbevarade topografi och natur. Den småskaliga bebyggelsen och den lummiga miljön omgärdas av stadens mer storkaliga strukturer vilket är karaktäriserande kontraster.

KOLONITRÄDGÅRDAR

Eriksdalslundens koloniträdgårdsförening som bildades 1906 ligger i norra delen av utredningsområdet. Området karaktäriseras av sin småskaliga träbebyggelse. Bebyggelsen är sammanhållen i skala, men med varierad kulörsättning och detaljering. På södra sidan om Årstaviken i naturreservatet Årstaskogen ligger två kolonistugeområden som bildar ett stort sammanhängande område. Danelunds koloniområde och Skanskvarns koloniträdgårdsförening är båda från 1917. I området finns även det gamla torpet Danelund som en gång i tiden låg under Årsta gård.

VARVSBYGGNADER

Runt om Årstavikens strand finns enklare träbebyggelse tillhörande båtlivet i viken. Västerut i utredningsområdet kantas strandlinjen av små båthus med grönmålade träfasader. Utredningsområdet innefattar båtklubbarna Årstavikens seglarsällskap, Eriksdals motorbåtsklubb och Danelunds båtklubb. Enklare funktionsbyggnader för att dra upp och serva båtar omgärdar viken.

På södra sidan finns även Hammarby IF roddförening som har sin anläggning invid vattnet.

IDROTTSANLÄGGNINGAR

Eriksdalsbadet är en anläggning som både med sitt utomhusbad och sin inomhusanläggning gör ett stort avtryck på platsen. Badet har funnits på platsen sedan sent 20-tal då den första simstadion och friluftsbadet Eriksdal stod färdigt. Utomhusanläggningens nuvarande utseende med den blå läktaren som kurvar sig in i landskapet har funnits på platsen sedan 60-talet. Inomhusanläggningen med sin svagt rundade lerröda fasad i puts och kakel stod färdig 1999. Den har ett vågformat tak som är karaktäristiskt från närområdets högt belägna punkter.

I utredningsområdet ligger även badmintonstadion BMK södermalm. Badmintonstadion består av låga täta volymer i en grön plåtfasad. Byggnaden har ett stort fotavtryck men då den är placerad öster om Eriksdalsbadet och med kortsidan mot vattnet är den inte ett dominant inslag när man rör sig längs med vattnet.

Hellas tennisbanor har legat i området kring Eriksdalslundens sedan 1920-talet. Anläggningen fick sin nuvarande placering Väster om Eriksdalsbadet vid slutet av 1960-talet.

BOSTADSBEBYGGELSE

Bostadsbebyggelsen i utredningsområdet är från varierande tid. I norr kantas sluttningens höjdläge av låg lamellbebyggelse med långsidorna ut mot vattnet. Beggylsen är från varierad tid men volymerna är sammanhållna i skala, kulörsättning samt möte med mark och omgivning. Fasaderna är ljusa putsfasader mot ljusgult, brunt och rött. Söder om bebyggelsen går naturmarken in på knuten.

Längst norrut i utredningsområdet ligger bostadsbebyggelsen Halmen 1 från 90-talet. Bebyggelsen formar en öppen gård som öppnar upp sig mot kolonistugeområdet nedanför.

I utredningsområdets sydöstra del nära Hammarbyslussen ligger Sundsta gård invid vattnet. Bebyggelsen består idag av flera kulturhistoriska värdefulla byggnader från tidigt 1800-tal till tidigt 1900-tal. Men gården har en längre historik på platsen. Sundsta gård avsöndrades från säteriet Enskede gård år 1756 och utvecklades då till ett herrgårdsliknande sommarställe. Bebyggelsen består idag av tre tvåvånings-byggnader i puts och trä med valmat tak, samt en en-vånings uthuslänga i trä.

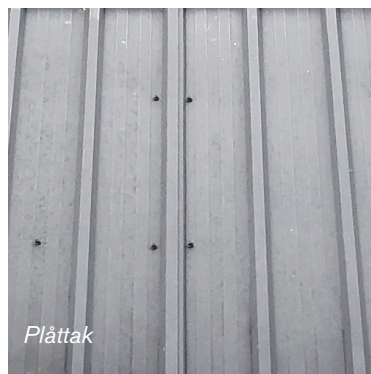
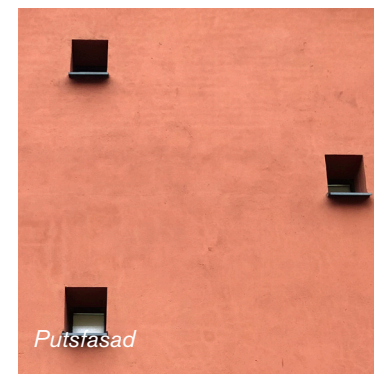
- ■ ■ ■ ■ Utredningsområdets avgränsning
- Grönstruktur som påverkar visibilitet
- Kolonistugeområden
- Hellas tennis
- Varvsanläggningar, byggnader tillhörande båtlivet
- Restauranger, nöje
- Bostäder
- Idrottsanläggningar
- Idrottsanläggningar utomhus
- Kontor
- Förskola

KARAKTÄRISERING OCH VÄRDERING - KARAKTÄRISTISKA MATERIAL

NÄROMRÅDETS MATERIAL-PALETT

Karaktäristiska material och kulörer i närområdet präglas till stor del av koloniområdets varierade träfasader med skiftande färgsättningar. Takmaterialet varierar mellan tegelpannor, plåttak och papptak. Färgsättningen är ofta i glada kulörer åt gult, rött, grönt och blått i varierande kombinationer. Bebyggelserna tillhörande båtlivet består också främst av målade träfasader och ett fåtal byggnader i plåt.

Ett annat karaktäristiskt fasadmateriäl i närområdet är puts, både på bostadshusen norr om Hellas tennis och Eriksdalsbadets lerröda putsade fasad. Eriksdalsbadets fasader består även av lerröda keramiska plattor samt vita putsade ytor.

KARAKTÄRISERING OCH VÄRDERING

Hellas tennis och dess möte med omgivningen

PLACERING I LANDSKAPET

Tennisanläggningen är belägen i lågpunkten av det kuperade landskapet i Eriksdal. Terrängen sluttar kraftigt norr om anläggningen för att söder om anläggningen svagt slutta ner mot vattnet. I relation till den öppna platsen söder om anläggningen hamnar tälten i ett höjdläge.

Anläggningen är belägen nära Årstavikens vatten och den trafikerade farled för båttrafik som går mellan Mälaren och Saltsjön. Tennisanläggningen ligger inte i direkt anslutning till vattnet, men den öppna platsen framför gör att den tydligt syns från vattenrummet. Dock skymms den idag av omgärdande träd.

Tennisanläggningen är placerad i hörnet där två viktiga gångstråk möts. Söder om byggnaden passerar det gångstråk som går längs med Årstavikens vatten på Södermalms-sidan. Öster om tennisanläggningen går ett gångstråk upp mot koloniträdgårdarna och bostadsområdet i norr.

BEBYGGELSE

Hellas tennis är idag en samlad struktur bestående av tennisbanor övertäckta av blå tält, en utomhusbana samt tre mindre enklare funktionsbyggnader som är norr om tälten. Anläggningen är placerad med långsidan mot vattnet och parkeringsplatsen, men den omgärdade trädridån skymmer idag anläggningen från söder och väster. Ett staket omgärdar idag tennisanläggningen vilket förstärker att den upplevs sluten.

I dagsläget upplevs alla sidor som baksidor och det finns ingen tydlig entré-sida eller koppling till omgivande platser och stråk.

De blå plasthallarna utgörs av en större och mindre hall, placerade parallellt. I den mindre hallen inryms en tennisbana och i den större de andra två. Plasthallen kan nedmonteras under sommarhalvåret vilket ger mindre visuell påverkan på området. Plasthallarna har förövrigt en anonym exteriör och saknar insläpp av dagsljus. Utformning är karaktäristisk för den typen av mer provisoriska idrottsanläggningar uppförda under samma tid.

MÖTE MED OMGIVNING

Idag upplevs tennisanläggningen, trots sina blå tält, rätt återhållsam mot söder och gångstråken längs med vattnet. Detta är dock enbart på grund av de omgärdande träd som döljer tälten idag.

Mot norr möter den koloniområdet. Här blir mötet något skarpare idag. Tälten blir här en mer påtaglig kontrast, både i skala och struktur. Från koloniträdgårdarna går även ett promenadstråk ner mellan trädgårdarna mot vattnet som idag är avskuret av anläggningen.

SILUETT

Siluetten rakt söderifrån karaktäriseras av den lummiga sluttningen med den småskaliga färgglada kolonistugebebyggelsen som klättrar upp på slänten, på höjden står bostadslamellerna på tvären som en

mur. Tennisanläggningen kantar här förgrunden och lågpunkten av sluttningen, men smälter idag in på grund av omgärdande träd. Det öppna vattenrummet gör att siluetten även upplevs från naturreservatet Årstaskogen.

Siluetten från norr ut mot Årstaviken karaktäriseras av Årstaskogens lummiga landskap och topografi. Även här klättrar kolonistugeområden på sluttningen. Torpet Dianelund är extra synligt. I bakgrunden sticker punkthusen i Årsta och Gullmarsplan upp, även Globen skymtas i bakgrunden. I denna vy är tennisanläggningen ett tydligt inslag i förgrunden. De blå tälten utmärker sig här i landskapet och anläggningens tak blir ett förgrundsmotiv i utsikten mot Årstaviken och Årsta.

Flygbilden visar Hellas tennisbanor i relation till omgivning. På sommarhalvåret kan plasthallarna monteras ned. Eriksdalslunden har ända sedan 1900-talets början utgjort en plats för rekreation och fritidsaktiviteter.

- ■ ■ ■ ■ Utredningsområdets avgränsning
- Primära stråk
- Sekundära stråk
- Barriärer, staket
- Grönstruktur som påverkar visibilitet
- Hellas tennis

KARAKTÄRISERING OCH VÄRDERING

Kulturhistorisk värdering

KULTURHISTORISKT VÄRDE

GENERELLT

Det kulturhistoriska värdet är sammansatt av många olika delvärden, där alla delvärden inte har samma tyngd. De olika värdena kan förstärkas eller minskas beroende på vilka åtgärder i närområdet som sker. Den kulturhistoriska värderingen i denna utredning fokuserar på kulturvärdena inom det aktuella planområdet.

STARKA VÄRDEN

Idrottshistoriskt värde

Som en del av utvecklingen av idrott och sport inom Stockholm har platsen inom planområdet ett stort idrottshistoriskt värde. Det idrottshistoriska värdet kopplats även samman med planområdets närliggande område där Eriksdalsbadet, allmänt utegym och roddklubb återfinns. Platsen, och området, präglas av sport och idrott.

Socialhistoriskt värde

Det socialhistoriska värdet handlar om hur väl en plats speglar på vilket sätt människor t.ex. lever och umgås. Tennisverksamheten på platsen speglar vilken betydelse idrotten har som social mötespunkt. Samtidigt speglar verksamheten hur utveckling av lagstiftning kring svenskars arbetstider och arbetsförhållanden har banat väg för en aktiv fritid.

Kontinuitetsvärde

Kontinuitetsvärdet speglar på vilket sätt en plats har använts, om verksamheter ofta har skiftat eller om det har

funnits en kontinuitet i användningen. Inom det aktuella planområdet har det sedan minst tidigt 1970-tal funnits en tennisanläggning. Det innebär att platsen under de senaste 50 åren använts för idrottsändamål och att det ändamålet under hela tiden varit tennis. Kontinuitetsvärdet bedöms därför vara betydande.

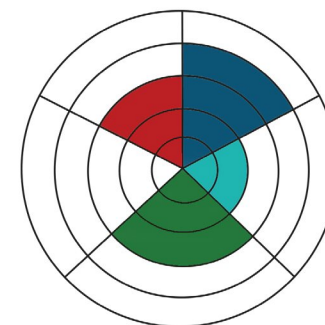
MINDRE TYDLIGA VÄRDEN

Samhällshistoriskt värde

Det samhällshistoriska värdet beskriver är nära förbundet med det socialhistoriska värdet men beskriver hur olika företeelser har påverkat, eller påverkats av, samhället. När tennisen introducerades i Sverige i slutet av 1900-talet var det mer av ett sällskapsspel än en idrott. Tennisen gick under 1900-talet från att vara en aristokratsport till att bli en sport för allmänheten. Platsen för Hellas Tennis är en del av berättelsen om tennisens framväxt men speglar inte den tidiga tennisen, därför bedöms det samhällshistoriska värdet som något lägre.

Miljöskapande värde

Idag är det miljöskapande värdet tyvärr negativt på grund av hur de blå täkten upplevs i närmiljön. Upplevelsen av platsen är starkt beroende av årstid och den omgärdande vegetationen. Under sommartid och höst döljs täkten till stor del av trädens grönska, men under vinter och vår kommer täkten att vara mer exponerad i stadslandskapet. Täkten i sig tillmäts inget kulturhistoriskt värde även om verksamheten som bedrivs har ett kontinuitetsvärde.

Källor

LAGRUM

Plan- och bygglagen (2010:900), PBL
 Plan- och byggförordningen (2011:338) PBF
 Miljöbalken (1998:808), MB
 Boverkets Byggregler (BBR)

ARKIV

Lantmäteriet historiska kartor
 Stockholm stadsmuseet digitala karta
 Digitalt museum
 Stockholmskällan

TRYCKTA

Génétay Cissela, *Plattform Kulturhistorisk värdering och urval: grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet*. Riksantikvarieämbetet 2015
 Dagens Nyheter, *Fröken Lindhagens idyller vid Skanstull*, 29/7 1906
 Stockholm stad, *Alla tiders Stockholm, riksintressen för kulturmiljövården*.
 Stockholms innerstadskolonier - ett riksintresse i tiden, Topsy Bondeson
 Södermalmsnytt, *Så fick Skanstull sitt namn*, 12-06-2009

DIGITALA KÄLLOR

<https://app.raa.se/open/fornsok/> (201028)
 Översiktsplan för Stockholm <https://vaxer.stockholm/tema/oversiktsplan-for-stockholm/>
 Kartbild.com
<https://sverigestennismuseum.se/om/svensk-tennishistoria/> (201028)

PRATA MED OSS!

white.se
@whitearkitekter

white